DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
DE
DIÆTA PVERPERARVM
Oder:
Von der Diät der Kind-Betterinnen
QVAM
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
CONSENSV
PRÆSIDE
D. IOANNE HENRICO SCHVLZE
MEDICINÆ ELOQVENTIÆ ANTIQVITATVM ET
PHILOSOPHIÆ PROFESSORE PVBLICO
ORDINARIO
ACADEMIÆ CÆSAREÆ NATVRÆ CVRIOSORVM ET
REGIÆ SOCIETATIS SCIENTIARVM BERO-
LINENSIS SODALE
PRO GRADV DOCTORIS
PVBLICE DEFENDET
a. d. Martii MDCCXXXIII.
IO. GEORGIVS HASFVRT
CIVIS VLMENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
Typis JO. CHRIST. HILLIGERI, Acad. Typogr.

Q. B. F. Q. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA DE DIAETA PVERPERARVM.

PRAEFATIO.



Ræclarum inter priſcos legum latores nomen poſteritati reliquit Lycurgus ille, qui Spartanorum rempublicam ita inſtituit, vt quantumuis exigua vrbs, & non adeo multis ciuibus conſtans, totius Græciæ princeps ſatis diu fuerit, ſola fortitudine virorum, quos produxit. Inter inſtituta autem eius non vltimum hoc fuit, quod PLVTARCHVS, grauis in primis auctor, recenſet: *corpora virginum curſu, lucta, diſcique & miſſilium iaculationibus, exercuit, vt & naſcentium exinde in robuſto corpore quaſi radix firma iacta, germinaret eo melius: & ipſæ, robore corporis fretæ, in pariendo dolores facilius ſuſtinerent: itaque omnem delicatam & vmbratilem educationem, mollitiemque*

muliebrem sustulit. Non aliud fuisse priscorum Germanorum circa feminas institutum clare patebit vnicuique legenti ea, quae CORNEL. TACITVS de moribus ipsorum nobis reliquit. Illud enim in vniuersum facile apparet, quod omnem ab educatione liberorum suorum mollitiem longissime remouerint, quodque seorsim muliebri sexui omnem rei familiaris curam soli reliquerint, neque a militiae laboribus eas remotas voluerint. Ducebant enim secum, vna cum liberis, in exercitu, maximum hoc esse rati virtutis & fortitudinis incitamentum, si viri coram viderent familiam, cuius gratia aut fortiter oppetendum, aut exspectandum erat vt ignominiosae miseraeque captiuitatis sortem subiret. Valde etiam vero videtur simile, plerosque occidentalium ac septemtrionalium regionum incolas, vetustis temporibus, minime omnium probasse, vt mulieres ad molliter in vmbra viuendum adducerentur, & a prima aetate adsuescerent. Ab Asiaticis populis ille mos ad Ionas, vtpote proxime illis incolentes, mox ad Atticos etiam peruenit, ab his Italiam petiit, indeque ad plures gentes migrauit. Et quamquam in Germania nostra non adeo multum inualuit feminas in vmbram & aedium interiores

partes

partes relegandi conſuetudo; illud tamen negari nequit, quod in illis, quibus lautius viuendi facultates adſunt, vere multa obtineant, quorum vſu corporum ſuorum valetudinem labefactant, etiam quum maxime ea pro tuenda valetudine ſequi & obſeruare ſe exiſtimant. Nam dum labores, quos familia requirit, obire indecorum ſibi exiſtimant, easque fere tantum occupationes habent, quæ ſedendo peraguntur; a cibis paulo craſſioribus ſollicite ſibi cauent, & tantum mollioribus & nutritiuis vtuntur, ratæ ſic conſulere ſe naturæ, quæ feminis debilior obtigerit, iisque, quæ motu vincere cibum duriorem nequeunt, recta cum ratione ita viuendum eſſe. Quum vero fieri nequeat, vt femina, non niſi ſelecto victu vſa, diu duret, quin alui obſtructionibus obnoxia reddatur, plethoram incurrat, ſanguinem ſpiſſum hinc reportet, mox congeſtionibus eius dolorificis tentetur, variaque in excretionibus naturalibus vitia ſentiat: iam medico & pharmacopoeo fit vectigalis: quos ſi officioſos diligentesque nacta ſit, matronarumque conſiliis conſuetis dirigatur, non longo tempore interiecto eo deueniet, vt raro dies tranſeat, quo non medicina aliqua aſſumatur, nunc aluo expediundæ, mox di-

 geſtioni

geſtioni iuuandæ aut appetitui excitando deſtinata, aut menſibus in ordinem redigendis idonea. Si nihil aliud, ſanguini tamen diluendo infuſum theæ, & vaporibus a ventriculo repleto diſcutiendis decoctum coffe tam ſit neceſſarium, vt & ſolæ & cum aliis, non ſalubrius tempus ſe fallere poſſe credant, quam ſi calidum hunc potum non ſorbillent, ſed ipſi plane inſudent. Si iam accidat grauidam aliquam fieri, quantum non adhibetur ſollicitudinis, prorſus ut nihil ſit in rerum, quas non naturales vocare ſolemus, cenſu, quod non ſollicite circumſcribatur: quæ ſingula tamen nondum ſufficiunt, niſi multitudo medicamentorum, nec matris nec foetus cauſa neceſſariorum, accedat. Iam vero ſi parturiendi tempus acceſſit, quotaquæque eſt, quæ non farraginem medicinarum, ex pharmacopolio petitarum aut domeſticarum, in promtu habere velit: quem omnem apparatum omnino fruſtra adeſſe vix patiuntur, quin neceſſitatem, ſi non vera adeſt, aliquam facile fingunt, vt modo feliciores videantur ruſticis, quibus permittitur ſine talibus eſſe felicibus. Enixam vero non pendere a conſilio medici perpetuo, vix non apud omnes nefas habetur, poſtquam fere obliuioni traditum eſt pu-

erpe-

erperium, æque ac conceptionem, rem eſſe ſecundum naturam; & auctores quidam medici vulnerationem vteri, quæ nulla in partu naturaliter ſuccedente adeſt, fundamentum ſuis conſiliis & methodis ſubſternunt. Sic dum certant officiis matronæ & medici, ſæpius peſſundantur optimæ & ætate ac viribus florentiſſimæ puerperæ, idque, ex nouiſſimo ſæculi more, plerumque purpuratæ. Operæ itaque facturum me ſperaui pretium, ſi in gratiam matronarum, quibus genus humanum conſeruationem ſuam debet, aliqua, quæ in hoc genere paſſim regnant, præiudicia ad rectæ rationis normam reuocarem, eaque indicarem, ex quibus periculum afferri poſſe & ſolere cognoui. DEVM autem veneror, vt illos meditationibus noſtris ſucceſſus, quos vnice optamus, largiatur; ita futurum ſperamus, vt humanæ ſocietatis complura vtilia membra, funeſtum periculum afferentibus erroribus exemta, ad bene beateque viuendum certiore tramite progrediantur.

§. I.

IN declarando autem, quid puerperam vocemus, minime puto eſſe laborandum, quum omnes facile intelligant, eam denotari feminam, quæ partu defuncta eſt: quo ipſo parturientem, id eſt in ipſo foetum ſuum

fuum cum fecundinis enitendi actu occupatam, proprio fenfu non pertinere huc, fponte patefcit. Illarum itaque diætam confideraturi, eam nobis incumbere operam exiftimamus, vt indicemus quomodo ex rectæ rationis dictamine, & experientiæ fuffragio, fe gerere debeant in vfu illarum rerum, quæ in fcholis non naturales vocari folent, ne valetudo earum detrimentum aliquod capiat.

§. II.

Quum vero non eodem euentu mulieres partum excludant; quippe alias fine magno incommodo fanos vegetosque foetus edere, alias mortuos aut immaturos, fæpe maximis conatibus & moliminibus, fonticisque fymptomatibus accedentibus vel fuperuenientibus, excludere conftat: pro eo etiam diuerfum emergere puerperarum ftatum facile intelligitur; porroque diætam aliam aliis ex hygieines regulis deberi, aliis ex therapeuticæ doctrinæ fontibus hauftam congruere, fponte confequitur. Nam vtrique eam parti magiftræ, tamquam inftrumentum & miniftram, inferuire certum eft. Sed illam, quæ variis puerperarum morbis, actu præfentibus & infeftantibus, præfcribenda eft, quoniam nimis late patet, & cum therapia cohærentes implicatasque rationes habet, nunc non attingemus: quum abunde multa, pro noftro fcopo, dicenda fint de diæta puerperarum tam bene recteque fe habentium, quam illarum, quibus imminere aliquid, certis fignis adhibitis, cum ratione metuimus, etfi nondum actu adeffe comperimus.

§. III.

§. III.

Dari puerperas bene recteq; ſecundum naturam ha-bentes, forte nemo negauerit; videbiturque aliquibus fruſtra de eo quæri, poſtquam certum eſt de partu medicos in phyſiologia agere, quæ ambitu ſuo nihil comprehendit, niſi quod fit ſecundum naturam. In eadem diſciplina plerique de aqua parturitionis, deque lochiis tractant: vt & ibidem ratio & indoles exponitur illorum, qui promouendi partus cauſa inſtituti ſunt, dolorificorum motuum, quibus a veteribus nomen dolorum, ὠδίνων, eminentiori ſignificatu tributum eſt. Enimuero quod vna manu liberaliter largiuntur fere omnes, idem plerique ferme altera ereptum eunt. Nam quum dolorum doctrinam requirimus, in pathologia eam inuenimus, inter res præter naturam accidentes; ſi de ſanguinis lochialis ſcaturiginibus inſtitui optamus, aliqui caute ſilent de illis; plerique anaſtomoſin vaſorum placentæ cum vteri vaſis antea fuiſſe docent; ablatam vero placentam non poſſe non matricis vaſa poſt ſe relinquere aperta, vnde ſanguis exprimatur: neque tamen deſunt, qui absque ambagibus aſſerunt ortum ipſius ordinario deberi cauſæ violentæ, nimirum graui vteri dilaceratoriæ vulnerationi: quo ipſo puerperæ ordinarius ſtatus morboſus eſſe conſequitur. Jamque ipſemet ſanguis lochialis fere a plurimis pro fæculento habetur, in lacunis vteri, neſcio quibus, durante grauiditate depoſito, qui propterea expurgandus ſit, ne ex ſuæ naturæ inquinata conditione & ipſe omnino corrumpatur & reliquam maſſam, cum partibus ſolidis, inficiat. Quin vsque adeo commune eſt, etiam inter

plebeios homines, morbosam matricem hic supponere, vt finem lochialis fluxus, quando materia chyloso-mucilaginosa tantum exit, nomine vernaculo vocent *die Mutter - Schvvierung*, quasi dicunt *matricis suppurationem*.

§. IIII.

Atque hæc sunt potissimum, quæ ad puerperarum statum aut dubium reddendum, aut morbosum declarandum, faciunt. Operæ videtur pretium recte æstimandis istis paululum immorari. Ac dolores quidem satis sensibiles coniunctos habere partum, facile largior: illos vero eosdem præter naturam esse nondum video: quum non solum omnibus parturientibus feminis humanis communes sint, verum etiam, quantum intelligere licet, omnis generis animalia partum cum dolore perficiant. Sed hæc amplius disputare a scopo nostro longius recedit, qui non de parturiente, sed de puerpera iam enixa, proprie agimus; quæ, vbi bene cessérunt omnia, dolorum immunitate iam gaudet. De lochiis dispiciendum est. Ea vero, vbi recte constituta sunt omnia, non magis præter naturam sunt, quam menstruorum fluxus, quem, rite succedentem, nemo ad morbosum statum referet. Equidem concedo illam feminam, cui secundina cum tanta violentia extracta fuit, vt grauis dilaceratoria vulneratio vteri consequuta sit, morbosam, & non solum præter naturam esse constitutam, sed omnino in discrimine magno versari: hoc vero ordinarium esse neutiquam concesserim. Sunt etiam brutis animalibus, quibus nulla obstetrix manum admouet, adeoque nec vlla infertur violentia, lochia

sua.

ſua. Sanguinem vero lochialem fæculentum eſſe depoſitum, ſapit inſignem archaiſmum; fere dixeram ſoloeciſmum. Tantum enim abeſt vt ſit craſſior & fæculentus ſanguis, vt potius humoris ſanguinolenti, longe plus ſcilicet ſeri quam cruoris habentis, nomine denotari mereatur in illis, quæ maxime ſecundum naturam hunc fluxum experiuntur. Quibus enim craſſus, grumoſus, copioſus ſuccedit, hæ fere ſunt ignauia, mollitie & luxu vitiatæ, quarum nec lochia nec menſtrua naturæ modum tenere poſſe exſpectandum eſt: aut iſtæ, quas importuna obſtetrix ſaucias reddidit: quæ ambo puerperarum genera vel morboſis ac accenſeri debent, vel ſub latitudine ſanitatis, dubia ancipiti ſorte, verſantur.

§. V.

Nimis memorabilis eſt illa, quam ſuperius attigimus, appellatio finientium iam lochiorum, quam vt ſilentio præteriri omnino debeat. Et quoniam non ſolum in plebis ore eſt, verum etiam in medicorum libris legitur, ſeque haud parua veri ſimilitudine commendat illis, qui lochiorum cauſam eſſe matricis ſubſtantiam magis minusue læſam & ſauciam perſuaſum habent; quum nihil magis quotidianum ſit quam rupta, vulſa, lacerata ad ſuppurationem deduci, ſicque demum ſaneſcere: totius negotii veram rationem paucis oportet ediſſerere. Ad vterum multa vaſa ſanguinem adferentia, eundemque reuehentia pertinent: ſi autem diſſeces grauidæ matricem, haud facile obſeruabis vel arteriam vel venam propria tunica, quæ ab vteri ſubſtantia dignoſci poſſit, conſtantem: prorſus vt

rectissime secundum naturæ archetypum videatur scripsisse CAROL. STEPHANVS *de dissect. part. C. H. p. 272. cum primum implantantur & inseruntur in ipsum matricis corpus, tum tunicas suas amittunt, & in primam vteri membranam consumunt. Sed in ipsa matricis substantia quidam veluti ductus ac canaliculi sunt varii & anfractuosi, quales in spongiis videmus, latiores & ampliores inter vtrumque parietem, quam in extremis, sanguinem intro demittentes ad foetum præcipue nutriendum.* Hos vero ampliores ductus ac canales sinuum nomine non male insigniunt auctores anatomici, quia rotundam figuram & fere cylindricam, vt alii canales sanguiduci, vix exacte seruant: quod & in illis, quos in dura matre videmus & sinus appellamus, obtinet: vnde denominationis rationem fluxisse colligimus. Ab his vero sinibus latioribus & amplioribus versus interiorem vteri superficiem tendunt ductus admodum exiles & tomentosi, quos in extremitate sua prorsus villosos obseruare licet. Has extremitates, non nisi tenuissimum fluidum serosum, si ordine iusto omnia fiant, vehentes & transmittentes, video a clarissimis viris vaginularum vteri nomine insigniri, quoniam ipsis, sicut vaginæ gladius solet, inseri & immitti credunt extremitates placentæ vterinæ villosas, quæ inde suscipiunt quicquid a matre ad foetum transmittitur. Verene hanc tam subtilium partium commissionem ita fieri viderint, an, antiquitatis honori consulturi, ita rem conceperint & eloquuti sint, in medio relinquo, quum ad præsentem rem parum omnino faciat, modo illud maneat, quod nemo negauerit, extremitates vltimas vasorum vterinorum villosas cum

villosis

villoſis extremitatibus tunicæ illius tenuiſſimæ, quæ placentam exteriori ſua facie ad vterum ſpectante ambit, ita coniungi, vt ex alteris in alteras detur tranſitus quantumcunque tenuis. Hæc vero, ante quam foetus in vtero ſuam maturitatem conſequatur, non minus arcte cohærent, quam arborum immaturi fructus petiolo ſuo arboribus, aut vaſa vmbilicalia vmbilico: vbi vero ad iuſtam maturitatem peruenerunt, facili negotio vel ſponte ſecedunt, vel leuiſſimo tractu aut agitatione ſeparantur. Quum vero, ſeparatione facta, vterus, omni extendente mole liberatus, fibrarum ſuarum contractilitate ſemet in priſtinam anguſtiam retrahens, ſinus etiam ſuos anguſtet, fieri non poteſt, quin humores antea intus concluſi vndiquaque premantur, & pars illorum per iſtos tenues meatus expellatur, ipſa preſſione meatulos illos aliquantum dilatante, donec a tergo vrgens ſanguinis, vterum ſubire ſoliti, copia aliis viis adſueſcat.

§. VI.

Hinc fit vt mox a partu non ſolum feminæ rectiſſime valenti, verum etiam omni animalium domeſticorum, in quibus obſeruationes facere licuit, generi, humor ſanguinolentus initio profluat: feminæ autem valde plethoricæ, quæ deſidia ſua ſanguinem etiam ſpiſſum cumulauit, copioſior, & in grumos abiens, colligatur. Quam primum autem ſanguis ad vterum confluere deſiit, & ad mammas iter potiſſimum direxit; ac vterus ſucceſſiue ad priſtinam paruitatem rediit: rubedo quidem perit ac non niſi ſerum penetrat: quod tandem, quo magis tenues ſunt redditi tot extremitatum villo-

ſarum exitus, pauciſſimum profluit, & alba, chyloſa ac benigna ſua indole eandem faciem præ ſe fert, quam in chirurgia obſeruamus, vbi in abſceſſuum iam repurgatis ſinibus illud antiquis auctoribus vocatum cambium optimi de futuro ſucceſſus ſpem oſtendit. Quod intuiti, ſimulque conſiderantes non niſi prægreſſa ſuppuratione in abſceſſibus hoc ſolere fieri, vnius effectus eandem eſſe cauſam vtrobique rati, hic etiam de ſuppuratione philoſophati videntur quidam medici, vnde plebem perſuaſio eadem peruaſit & prorſus inueterauit.

§. VII.

Vidimus quam adeo nihil puerperium recte ſuccedens, & in feminis, quæ ſecundum naturam vixerunt, præternaturale ſecum ferat: vnde nec vlla apparet neceſſitas diætam talibus aliam præſcribendi, quam quæ hygieines ordinaria præcepta cuiuis indiuiduo aptat. Sed forte aliud docebit conſideratio magni laboris, quo puerpera, cum foetum enititur, ſæpe ſatis defatigatur. Enimuero tantus non eſt ex ſua natura iſthic labor, vt recte valentem cetera mulierem nimis affligat. Iniurii in conditorem humani generis videmur, ſi ipſi tribuimus, quod humanæ mulieres ad partum ſuſtinendum minus fortes videntur, quam femellæ animalium ceterorum, quæ edito iam in lucem partu nihilo, quam antea, alacriores ad victum ſibi prolique conquirendum prodeunt. Omninoque in plebeiis hominibus plures videmus, quæ vix a labore ordinario tantillum requieſcunt: & puerperio plerumque longe felicius defunguntur, quam quæ μετὰ πολλῆς φαντασίας ſuperbo in-

cluſæ

clusæ lecto ignaua quiete marcescunt, & seruitia imperiis delassant.

§. VIII.

Quod si hæc singula non efficiunt, vt puerperarum statum præternaturalem esse agnoscamus, forte coniunctim sumta omnia, vt dolor, hæmorrhagia, labor enitendi & hinc orta defatigatio ac debilitas, obtinere debebunt vt morbosum quid in puerperis omnibus agnoscamus: præsertim quum ad dicta omnia accedat momentum grauissimum: scilicet multiplex mutatio tam solidarum quam fluidarum in puerperæ corpore partium. Nam quantum summopere antea expansus, nunc sese contrahens, vterus mutetur, palam est: omnia abdominis membra hinc situs quandam variationem sentiunt, & versus inferiora descendunt, postquam causa ea sublata est, quæ sursum eadem propulerat: ipsi thoraci amplius, saltem liberius spacium permittitur. Musculi abdominis, superstrata ipsis cutis, & substratum peritonæum, contrahendo semet occupantur: e contrario autem mammæ increscunt, & thoracis cutis incremento mammarum tenditur: sanguinea vteri vasa angustantur, ad mammas tendentia, vna cum tubulis galactophoris, panduntur & amplificantur. Et hæc in solidis fiunt, tam vario modo, tam multis locis. Fluidis, quæ antea non habebant spiracula, nisi ordinaria in corporis superficiebus, eaque angustissima, nunc aliquot millena noua amplioraque præsto sunt & tam late patent, vt non solum tenuior halituositas, aut serum subtile, effluat, sed plane simul sanguinei globuli penetrent. Hinc non solum minuuntur quantitate:

sed

ſed vero etiam videtur ſimillimum qualitati aliquid accidere debere: calor ſaltem, qui melius in humoribus incluſis fouetur, detrimentum aliquod capiet, vbi tot locis exſpirare poteſt. Annon etiam aliquid, per poros introducentes, ſanguinis maſſam hic ſubibit? Quæ ſingula cogitanti, & inter ſe tot mutationum momenta comparanti ac coniungenti, facile forte videbitur, totam corporis oeconomiam hæc inter mirifice perturbari, multaque fieri debere quæ ſunt præter naturam.

§. VIIII.

Equidem ſtupenda hæc eſſe agnoſco & profiteor, quæ ad conditoris noſtri ſapientiam cognoſcendam, aut ſaltem admirandam & celebrandam, ducere nos manu debent: abſit autem vt ordinem naturæ ab his neceſſario turbandum eſſe vel in mentem veniat. Quæ iuſto ordine, menſura, tempore decurrunt ad finem ſalutarem, & talia ſunt, vt neceſſario ſic fieri debeant, aliter autem non poſſint; ea præter naturam haberi non debent. Si magnæ & ſtupendæ mutationes naturalem ſtatum turbarent, omnes in lucem recens editi infantes deberent maxime ægrotare, quibus a prima lucis vſura, intra paucos dies, tot admirabilia accidunt, vt iuncta omnia, quæ in matribus fiunt, vix commemoratu digna videri debeant, ſi cum magnitudine illorum conferantur, quæ in tenellulis corporibus, plerumque ſine languoris vllo ſenſu aut veſtigio, tacite placideque abſoluuntur. Quid poteſt magis admirabile eſſe, quam animal, in mediis aquis enatum, & per complures menſes viuere adſuetum, illico aeri adſueſcere, aquis deſueſcere, ſimul ac lucem vidit: ſanguinis omnem maſſam per pulmo-

pulmones, antea feriatos, traiicere, vias ſanguinis maxime patulas breui tempore omnino claudi, quin aboleri, vt ſunt foramen ouale & canalis arterioſus, vt & canalis venoſus in hepate: inſignia & ampla vaſa, duas arterias vmbilicales, vnamque venam amplam, ab vmbilico ſeparari, illo extremo acuminari tamquam cauterio tactæ eſſent, intus retrahi, cauitatem amittere, quin maxima ſui parte omnino aboleri, vt nec vola nec veſtigium verum ſuperſit: ipſius cordis, quod nullo momento feriari debet, quaſi refingi fabricam, vt, quod in embryo duobus ventriculis exacte æqualibus magnitudine, capacitate, robore & craſſitie fibrarum conſtabat, ſibi diſſimile fiat, ſiniſtro per omnia robuſtiore, dextro, quaſi appendice ſiniſtri facto, longe illo flaccidiori & fibrarum tam copia quam robore inferiori.

§. X.

Hæc vero hactenus commemoranda fuerunt, vt intelligeretur nullo pacto confirmari poſſe illud, ſi non apertum dogma, directa tamen conſequentia fluere ex quibusdam aſſertis viſum, tamquam puerperarum ordinarius ſtatus morboſus ſit, aut magis ad morbum quam naturam accedat. Manet igitur firmum puerperium in ſe conſideratum non efficere mulieres morboſas: darique puerperas, quæ omnino ſine vlla valetudinis offenſa ea omnia abſoluunt & ſuſtinent, quæ ab hoc negotio, ex natura eius, ſeparari nequeunt, longeque plures dari poſſe tales exiſtimandum eſt, niſi plurimæ morbis ſuſcipiendis idonea ac præparata ad hoc negotium corpora adferrent, ſeque deinceps incongrua diæta præcipites in morbos darent. Quantumuis enim

contendentes puerperium in se morbum haud secum ferre: propterea haud negamus, hoc maxime tempore feminas morbis opportunas esse, si recte viuendi regulas nimis secure negligant, aut impedire non possint, quo minus externæ quædam causæ impetum in se faciant. Nam quo plura sunt, quæ intra breue tempus aliter in corpore componi disponique debent, eo facilius est impedimentum naturæ talia peragenti posse obiici, vnde omnia perturbentur & periculosa confusio ordinis enascatur.

§. XI.

Paucis itaque dispiciemus, quid sanæ & recte habenti puerperæ tenendum sit, ne aliquo in rebus non naturalibus errore commisso lædatur. Aerem talem curet habere circumfusum, qui nec frigiditatis sensum inferat, nec æstum adferat, eamque temperiem, quantum fieri quidem potest, æqualem conseruet. Corpore leuiter tecto iaceat, in tantum quidem, ne transspirationis successus vllo pacto prohibeatur: cauendo ab anili commento, quod ad sudorem perpetuo dispositam puerperam manere iubet, illisque, quæ continuo madent, *die hübsch in der Beitze bleiben, und vvohl neun und neunzig Schvveisse abvvarten*, optimum successum puerperii promittit. Quid enim boni sperabimus de femina, cui humiditates tenuissimæ per continuos sudores subtrahuntur, vt massa humorum spissa non euadere non possit? Nonne aliis excretionibus secedet, quod hic inconsulto effunditur studio? Hinc lochiale negotium protrahitur ac sufflaminatur, aluus dura & tarda redditur: quæ duæ fere causæ primæ sunt, cur initio

tio quidem pharmacopolium domesticum exhauritur, deinde vero, si malum iam radicatum latius progreditur, ad medicum curritur, qui plerumque tunc demum vocatur, quum mala per longam inualuere moram, vt sæpe non mirum sit, cur sero parata medicina parum prodesse possit. Neque istud solum est nimii caloris periculum, sed ineuitabile fere aliud ex hoc consequitur, vt, quoties necessitas aliqua puerperam surgere de lecto iubet, sicque vel leuissime refrigeratur, illico alterationem quandam corpus sentiat; quæ non raro, aliis concurrentibus causis sese iungens, febrium generationi nimis efficaciter fauet. Ne dicam quantum in se calor valeat ad humores exæstuandos, quantamque puerperæ anxietatem afferat, difficilem tandem respirationem reddendo, quum pulmones non rite expandantur, vbi non nisi calidus & iam satis expansus, forteque pluribus diebus non ventilatus aut renovatus, aer admittitur.

§. XII.

Circa cibum & potum puerperæ recta ratio præscribit antea omnia quidem iustam moderationem in quantitate, primis vtique diebus, donec vterus ad legitimum modum redactus, sanguinis autem ad mammas confluxus, per satis iam patulas vias, libere fiat, ipsaque lactis secretio laudabiliter succedat. Ante enim, quam hoc vrgens negotium absolutum est, facile nocet repletio quæcunque: posthæc plenior victus tutius indulgetur, quantum matri sustentandæ & recreandæ sufficit, quæ soboli lacte suo nutriendæ haud parum debet impendere. Primis diebus, dum lactis negotium nondum

absolutum est, a carnibus carniumque iusculis melius abstinetur: tantoque magis si ipsa puerpera carnes auersatur: quod non rarum est cernere: superatis illis edat, quæ boni succi sunt & nutriunt, quantum necessitas postulat: modo condimenta aromatica parce moderateque addantur. Potus sit sufficiens, primis diebus tenuis, neque frigidus, nec omnino calidus. Quæ theæ & coffe infusis adsueuerunt, ea moderatione illis vtantur, ne incalescant & sudorem inuitent: quo errore porro ad calidum regimen ceterum adiecto, facile adducuntur puerperæ ad purpuratas excretiones cutaneas, quæ non paucis funeste decurrunt.

§. XIII.

A motu laborioso & defatigante puerperam consuetudines moratiorum gentium vbique eximunt. Quies ipsis, primis maxime diebus, indulgenda est, qua in lecto commodissime fruuntur, quamdiu lochiorum fluxus durat: hoc absoluto nihil prohibet extra lectum aliquando versari, obambulare, rebus non delassantibus occupari, sicque per gradus debitos ad pristinum viuendi & rem domesticam curandi ordinem redire. Somni beneficium bene valenti puerperæ neutiquam eripiendum est: quod passim solent per primas a puerperio horas: forte ex eadem ratione, qua illis, qui sanguinem ex vena emiserunt, dissuaderi solet: quoniam iam inualuit præceptum, puerperas ita tractari debere, vt vulneratas. Fallor, an illud ex eo fluxit, quod CORN. CELSVS *lib. VII. c. 29.* de femina agens, cui foetus mortuus multo molimine & ferramentis extractus est, præcipit, curationem illis talem esse debere, qualis in inflammatio-

tionibus & in his vulneribus, quæ in neruosis locis sunt, adhibeatur: quod particulariter dictum, in regulam vniuersalem conuersum est. Metuunt vtrobique, ne sanguinis profusio exorta non sentienti vitam eripiat, aut ne syncope superueniat, quæ non animaduertatur. Ceterum nec meridianus nec diurnus somnus denegari debet, si sollicitudo tenero infanti impensa noctes, vt sæpe solet fieri, insomnes fecit.

§. XIIII.

In censu rerum excernendarum ac retinendarum non nulla obseruatio etiam sanissimæ puerperæ debetur, præcipue propter lochia, quibus omnino prospiciendum est, ne maturius, quam par est, desinant, aut parcius iusto fluant: quod vtrumque magis euitando ea, quæ impedimento esse naturæ possent, cauebimus, quam nitendo efficiemus. Diximus antea quid inconsultus calor, sudatio, potus deficiens hic valeant, ad salubre hoc negotium turbandum: quæ euitanda impenso studio suademus. Ceterum vero si absque vllo errore præuio videantur nimis parce profluere lochia; bene perpendenda multa sunt, ante quam promouendi illa consilium capiatur: an feminæ menstrua etiam parce fluxerint, an breui ante partum vena secta humorum abundantiam minuerit, an ipso in partu multum sanguinem effuderit; quæ si addicant omnia, & puerpera nihil mali sentiat, non illico trepidandum est. Si aliquid suspicandi rationes adsint, suaserim potius experto medico rem permitti, quam propriis consiliis agere: tantoque magis hoc opus est, vbi refrigeratio, aut alius

quiscunque error, subitum fluxus finem attulerit: quo ipso puerpera sana esse desinit.

§. XV.

Solent alicubi puerperarum recens enixarum ventribus fasciam longam ac latam circumducere, vt & partium antea extensarum debita contractio adiuuetur, & ab hac rite succedente sanguis, a quo vterus tantopere perfusus fuit, sensim exprimatur. Ea deligatio, si quidem modesta fuerit, nihil habet, cuius causa reprehendi debeat: si vero nimis arcta fiat, vt vix respiratio integra sit, ac circulo sanguinis libero obsit, iuste reprehensa iam est a RVYSCHIO *Aduers. anatom. Dec. II. p. 39.* Forte impedire tam strictis vinculis id volunt, quod MERCATVS satis aniliter metuit, ne vterus, tamquam fera siluestris, vagetur ab euacuatione.

§. XVI.

Est etiam alui libero successui inuigilandum: non solum ne omnino supprimatur, sed etiam ne nimis sicca secedens, & cum magno conatu deponenda, occasionem praebeat lochiorum negotio turbando. Hoc etiam magna ex parte cauebitur, euitato illo errore, qui nimio calore & sudoris euocatione committitur: deinde potu sufficiente & diluto assumto. Quum vero feminis tantum non semper longe capaciora sint intestina, quam viris, & pleraeque, etiam sanissimae, aluum rarius deponant: puerperii vero tempore cibis plerumque vtantur mollioribus, minus multum faeculenti & recrementitii relinquentibus, omnium facillime haec excretio moras nectit. Obuiam huic ire per diaetam lice-

licebit, primo quidem, ſi non adeo ſollicite eas iuſculentis & mollibus cibis adſueſcamus, quin permittamus etiam ſolidioribus frui: non beneficio imputemus panem ſimilagineum, ſed domeſtico bono frui patiamur. In menſa aliquando apponantur pruna cocta, paſſulæ. Si cum his omnibus tamen vltra conſuetum cuique tempus moretur aluus, conſultiſſimum eſt enemate emolliente & oleoſo aluum ducere: quod longe fit ſecurius, quam ſi medicinæ in hunc finem adhibeantur. Si clyſterem infundi ſibi nolit, paſſulis aut prunis decoctis aliquantulum radicis rhabarbari, radula comminutæ, inſpergatur; quod non ſolum puerperis ſed & geſtantibus plurimo cum fructu ſuadetur. Oleum etiam amygdalarum dulcium, recens & frigide expreſſum, & cum iuſculo hauſtum, aluo leniendæ prodeſt, & alias inſignes vtilitates puerperæ ſpondet. Tranſpirationem inſenſibilem perpetuo conſeruandam, ſudorem neutiquam prouocandum eſſe, iam propoſuimus.

§. XVII.

Optimæ valenti puerperæ grauiſſimum damnum afferre valent ſubiti affectus, quorum omnes occaſiones, quantum fieri poteſt, præſcindendæ ſunt. Vnde non malo conſilio fit apud illas, quarum conditiones lautiores ſunt, vt puerperio celebrando peragendoque deſtinetur intima pars ædium, vnde omnis ſtrepitus remoueri poſſit. Fere tamen maximum a terrore magno imminet periculum eo tempore, quo lochiale negotium peragitur: a quo læſis illico ſuccurrendum eſt a medico, ſi præſto ſit. Si nullus haberi poſſit, vt rure

degen-

degentibus, dent operam præsentes, vt animum probabili sermone erigant & porrigant aliquid eorum, quæ puerperæ in tali periculo constitutæ suo loco commendabuntur. Iracundia etiam, grauiorque excandescentia, mirum in modum noxia euadit, quare omnes caute submoueri debent occasiones, quæ animum irritare queant. Bono autem animo esse, & optima de futuro sperare, omnique fiducia in Deum collocata, de successu præteritorum lætari inprimis conuenit: sic enim omnes actiones naturales exoptato vigore constant, ipsaque natura, sibi per omnia relicta, nulloque impedimento turbata, ad felicem exitum omnia perducit. Iuuat tempestiuis confabulationibus cum domesticis & amicis tempus fallere, talibus tamen supersedere visitationibus, vbi decori ac consuetudinis imperiosæ leges aliquando dissimulare, aut facere & omittere multa iubent, quæ solæ nec facturæ nec intermissuræ fuissent. Est aliquibus locis in more positum, vt, finientibus iam puerperii diebus, visitantes amicas singulari pompa excipiant, quo tempore multa facere coguntur, a quibus defatigantur aut læduntur: aliquæ etiam ex illo principio ortos morbos sibi contraxerunt, qui funestum exitum habuerunt, quum ad illud vsque tempus incolumes peruenissent. In talibus præstaret omnino mori non obsequi, quam consuetudinem sectando mori.

§. XVIII.

Atque hæc sunt, quæ de puerperæ rectissime secundum naturam habentis regimine dicenda fuerunt

visa;

visa: quæ ita putamus iustum modum tenere, vt nec puerperam nimis constringant, neque tamen omnino laxam periculo exponant. Omninoque maluimus in eam partem, quæ cautior est, inclinando peccare, quam ad viuum omnia resecando, culpam sustinere, quod sequioris sexus necessariæ curæ detractum iuerimus. Illud satis certo scimus, & tanquam ἔνδοξον præ nobis ferendum putamus, feliciorem per omnia esse feminam, quæ sibi minimum indulget, dum grauiditatis tempora complet, otia refugit, mollitiem odit, a nullo rei familiaris labore, quem sustinere valet, abhorret, & imaginariam tam diætam quam therapiam, in muliercularum & speculantium iatrosophistarum cerebris enatam, ignorare cupit. Iuuabit illas audire honestas matronas, non gregariorum militum vxores, sed quarum mariti conspicuum aliquem gradum militiæ consequuti sunt, quæque ad gentis nostræ illas matres, quæ ante bis fere mille annos vixerunt, proxime accesserunt vitæ genere; mirabuntur sane, quam multa cognoscent illas tulisse impune & absque incommodo, quæ ad decempedam vrbanæ consuetudinis relata homini haud toleranda, longe vero minus grauidæ aut puerperæ cogitaturæ sunt. Quid natura humana ferre possit talibus quidem exemplis æquissime considerabunt omnes ingenuæ: sed forte veniam etiam roganti daturæ sunt, si illis stitero exemplum feminæ ex vltima quidem fæce, & seruæ, tamen hominis & puerperæ, quod D. D. SAM. LEDELIVS, medicus Görlicensis, ad illustris Academiæ Naturæ Curiosorum Ephemerides transmisit, quarum *Dec.*

II. Ann. VIII. pag. 84. legitur. Scilicet iuuencula XVIII. annorum, furtiua venere impraegnata, illud celabat & debito tempore, dum in superiori contignatione horrei fœno impleti cubabat, medio noctis puerperio sola defungebatur. Primo diluculo surgebat, trituratione imperata toto die occupabatur, eodemque labore per totam hebdomadem, non alio quam consueto victu vsa, fungebatur, omniaque domestica officia praestabat, ac si nihil passa esset, donec post octiduum in suspicionem adducta, examinata & inspecta, de partu confessa est.

§. XVIIII.

Miramur talia legentes apud scriptores illos, qui inter Calmuccos & Indos versati annotauerunt, quae ibi viderunt. Recognoscamus quid in ipsa Germania vere factum sit, & desinamus tandem naturae imputare, quod vitio temporum & morum accidit. Crebra puerperarum funera non puerperio debentur, sed plurima incongruae puerperarum diaetae, & longe plurima ex his nimis accurato & sanae rationis terminos excedenti ἐθελοδιαίτῳ καὶ ἐθελοθεραφείᾳ, i. e. cerebrino regimini, falso valetudinis fulciendae & fictitium morbum fugandi superandique studio vnice superstructo, aut ineuitabilis cuiusdam, quem phantasia praecepimus, morbi praeoccupandi. Scilicet de nobis cecinit vates:

Damnosa quid non imminuit dies?
Aetas parentum, peior auis, tulit
Nos molliores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

§. XX.

§. XX.

Quum vero noſtris temporibus eo res deuenerit, vt rariſſime obueniat puerpera omnino ſana, & quæ totum tempus ſine aliqua valetudinis labe aut vacillatione transigat: adiicere nunc debemus, quæ tenenda ſint puerperæ morbi alicuius rudimenta primaque initia percipienti, ne illa negligendo totam ſe occupandam iſti permittat. Plurima autem puerperæ mala enaſcuntur, quando lochiorum legitimus ſucceſſus errore aliquo fuit turbatus. Potentiſſime hic valet terror, a quo omnino prohibere & præſeruare puerperam, in hominis nullius poteſtate ſitum eſt; vtinam effectus eius noxios corrigere ſemper liceret. Diæteticus quidem fons hic ſuppeditat ante omnia, vt probabili ſermone erigatur perculſa: præbeantur aliquot croci ſtamina deuoranda, aut cum iuſculo adſumenda: ſi adſint lapides cancrorum præparati, drachma vna cum cyatho vini Rhenani præbeatur: ſi vinum deſit, locum eius ſupplebit acetum quoduis; vt cancrorum lapidibus ſurrogari poſſunt, quæ vix vmquam in domo deerunt, ouorum teſtæ comminutæ. Aluo mox infundantur enemata ex blandiſſimis emollientibus & carminatiuis cocta, aliquot olei cochlearibus adiectis, ſiue ſit amygdalarum dulcium, ſiue oliuarum aut lini: quorum ſi nihil ſuppetat, quæuis pinguedo vt caponum, anſerum, gallinarum, immo butyrum etiam, optatum fructum feret. His adhibitis tranquilla coniungatur in lecto quies, qua fruentibus iamque animo ſedatis optime ſperare licet, ſi nulla caput infeſtet congeſtio indeque ortus

D 2 dolor,

dolor, si palpitatio cordis conquiescat, si pulsus ad naturalem modum reuertatur, si aluus post aliquot horas, si lotium mox descendat. Quorum si nihil respondeat, res iam ad therapeuten deuoluenda mature erit.

§. XXI.

Fieri quoque solet vt maiori excandescentia, illa præsertim, quam ex indignatione præuia moeror profundus excipit, lochiorum successus prohibeatur & intercipiatur. Haud certe minus hic est sonticus affectus, si non magis etiam periculosus; quum duo contrarii motus auctores se immediate suscipiant, quorum prior expandendo humores & commouendo, solidarumque partium motum intendendo agit, alter subsequens intra compellendo, exteriora autem constringendo, terrori paria faciat. Compar autem est auxilium, quod a diæta hic etiam adferri potest, omninoque idem, quod antea indicauimus. Neque aliud melius suaderi potest puerperæ, cui frigus improuide admissum lochia cohibuit, nisi quod huic etiam facilius inter initia succurratur vapore calido ad muliebria loca admisso ex lacte simplici, aut incoctis floribus chamæmeli, sambuci, & similibus domesticis, per intestina vero infuso enemate ex similibus parato, adiectis oleosis aut pinguibus aliis.

§. XXII.

Febriles aliquando horrores puerperam percurrunt, primis vtique diebus, quando vasa ad mammas tendentia dilatanda & amplianda sunt, vt lactis prouentus consequatur. Tunc in primis id dare debemus

mus operam, vt nihil admittatur, quod tranquillum & placidum tranſpirationis ſucceſſum omnino ſufflaminet: & ne moleſtus affectus animum perturbet. Succurritur blandis frictionibus, & ſpinæ dorſi, maxime inter ſcapulas inunctione cum oleo chamæmelino aut anethino. Eædem inunctiones proſunt, quando a partu dolores non conquieſcunt, vbi inſuper præcordiis etiam adhibendæ ſunt. Interioribus per enema paregoricum & oleoſum proſpiciatur: iuſculis addatur ſemen cumini in puluerem redactum, aut nigellæ, quod experimentis multis comprobatum laudatur. Quando autem res ad febrem manifeſte ſpectat, ſiue lochia ſuppreſſa ſint, ſiue aliquis magnus error naturam perculerit & turbauerit: vix ſola præſidia ſufficient a diæta petenda, matureque adſciſcendum medici auxilium ſuademus.

§. XXIII.

Accidit non numquam puerperis, vt mammæ eryſipelacea quadam inflammatione corripiantur. Huic mederi facile licebit impoſitis linteis croci tinctura imbutis, ſiccis tamen & calidis. Neſcio an multum referat ſiue aqua affuſa, ſiue ſpiritu quodam non nimium rectificato, ſiue tandem vrina pueri impuberis tinctura croco extracta linteis tingendis adhibeatur: noui tamen matronas qui vltimo modo prærogatiuam ſingularem, experientiæ ſuffragio confirmatam, tribuunt. Mammas aliquando nodi quidem diſtendunt, nondum ſatis liberis & expeditis viis, per quas humores ferantur. Matronæ pelliculam muſtelæ, præſertim albæ, imponunt, eaque ſubinde nodos blande fricant. Hæc ſi non

ad manus sit, aut non satis promtam opem ferat, imponatur emplastrum de spermate ceti, aut diaphoreticum Mynsichti, aut, quod etiam desperatis fere rebus & ad suppurationem iam spectantibus, præter & supra spem multis profuit, ceratum citrinum: nec contemnendum est diachylon comp. cum illo de spermate ceti mixtum.

§. XXIIII.

Multas subinde molestias matribus faciunt fissuræ papillarum, quæ raro sine tumore magno conspiciuntur, vnde tenellulis suctio lactis perdifficilis redditur. Incipienti malo fere optimum est liquamen myrrhæ, puluere glycyrrhizæ ad linimenti consistentiam redactum: vbi iam inualuit, oleum ceræ, aut solum aut oleo ouorum distemperatum, ad opem vocare conuenit: iterumque iuuat fluxilitatem eorum inspersa glycyrrhizæ farina temperare, & pileolum ex cera flaua confectum muniendæ papillæ super imponere. Atque hæc sunt, quæ pro ea, quæ suppetit, copia temporis, commentari de regimine puerperarum licuit: quantum scilicet per diætetica consilia, ipsique proxima quædam externa, eam regere licet, ne ex statu suo, per se quidem & ex sua indole nihil præter naturam secum ferente, in valetudinis periculum aut detrimentum adducatur: quod ne vlli accidat, ex toto animo optamus.

F I N I S.

Sæpius

SÆpius indigna cinguntur tempora lauro.
Quare legitimus concutit ossa dolor.
Tu vero doctæ merito fers laudis honores
Et vigilis curæ præmia digna capis.
En! Tibi propterea læto de pectore plausus
Prodere conatus tanta brabea videns,
Gaudia contestor, de fausto gratulor ausu,
Et precor ut porro prospera cuncta cedant,

*Nobil. & Experientissimo Domino Docto-
rando de hoc Eruditionis specimine
gratulabatur applaudens*

V. B. Brockman,

Physicus Civit. & Provincial.

QUi didicit veras morbi perquirere causas,
Felix curabit; rixas contemnet inanes.
Sedulus his missis, illis HASFVRTE dedisti,
Omne tuum studium; quæpropter fausta manebit
Te praxis, tibi cuncta cedent felicia semper.

*Hæc, Hasfurto suo adplaudens cecinit,
Opponens,*

S. Schaarschmidt,

Med. Lic.

So

So rühmlich, wohlverdient und schön,
So würdig in dem Purpur stehn,
Als Du, geschicht gewiß nicht offte.
Dis alles ist in Dir vereint
Und giebet Dir, Geehrter Freund,
Das alles was man immer hoffte.
Wer leugnet, was die That beweist?
Was Hoffmann und was Schultze zeugen?
Dis ist genug, wenn alle schweigen,
Daß Du recht würdig DOCTOR seyst.

Durch diese zwar wenige doch wohlgemeinte Zeilen wolte der Wahrheit und Freundschafft nach, dem Herrn Doctorando seine Ergebenheit bezeugen

Nicolaus Borries,
Hafnia-Danus Med. Cult.

